

نگارشی بر وضع لباس جامعه

● دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی

مطلب حاضر، فشرده‌ای است از کار پژوهشی که توسط دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی (اداره مطالعات و تحقیقات) در سال ۱۳۷۲ صورت گرفته است که اینک به نظر خوانندگان می‌رسد.

به توصیه دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی بر مطالعه وضع لباس ملی و مسائل مربوط به آن جهت دسترسی به سوابق و مدارک مربوط به مطالعه وضع پوشاک جامعه و به تعریف و طرح رساندن موضوع برای سیاست‌گذاری و حل و فصل مشکلات ناشی از بی‌برنامگی و پرهیز از اقدامات موضعی مطالعاتی صورت گرفت. و نتایج آن چیزی در حد فراهم شدن زمینه‌های مطالعه واقعی مسئله، به دست دادن واقعیت سیاسی، اقتصادی و تاریخی آن، روشن نمودن ابعاد کار و ارتباط امر با سایر مسائل مورد ابتلا انسان و خلاصه جمع تجارب موجود در کار پژوهش و اجرای طرح و برنامه لباس جامعه است که برخی از نتایج حاصل از مطالعه در مورد پوشاک و مسائل آن در ایران به شرح زیر ارائه می‌گردد.

- استفاده از روش‌هایی در پوشش که علاوه بر حفظ ظاهر اسلامی بر نوگرایی و مدهای جدید تکیه می‌کند.
- شیوع لباس‌های اسپرت و کفش‌های ورزشی
- پوشیدن لباس‌های مجلل - کت و شلوار و کراوات برای مردان و لباس‌های خارجی برای زنان
- کالاهایی که جزو تبعات لباس شیک است، نظیر کراوات، کلاه، روسری، دکمه سردست

- استفاده از چادر برای به هم نخوردن لباس و آرایش زیرچادر

- تمایز و تشخیص به لباس در همه دوره‌ها و نزد همه طبقات

- بیرون گذاشتن مقداری از موی جلوی سر برای بعضی از مردم کشورما

- تزیین کردن لباس‌های رو از کلاه تا کفش در همه دوره‌ها

- استعمال دستکش برای خانم‌ها

- رواج حجاب در بین زنان مرفه در گذشته بیشتر بوده است تا زنان طبقات پایین به جهت اشتغال و حضور در صحنه تولید

- معمول بودن حجاب در روزگار پیش از پیدایش و ظهور اسلام نزد همه ملل

- حجاب و روی گشودن زنان - لااقل در ایران - در هر دوره با مقاصد خاصی همراه بوده است. مثلاً گاهی

زنان اهل کتاب از ترس اذیت بعضی اقشار روی خود را می‌پوشیدند، گاهی روی گشودن علامت اعتراض و نشانه اعتصاب بوده و گاهی علامت حزن و اندوه که

زنان در پس جنازه روی می‌گشودند و گاهی روی گرفتن صرفاً از اجنبی معمول بوده نه از بقیه مردم.

- از نشانه‌های تجددطلبی در پوشاک زنان و مردان کوتاه شدن، تنگ شدن، سبک شدن، کم شدن قطعات لباس، روشن و شاد شدن رنگ‌های لباس و... می‌توان نام برد.

- توجه مردم به زیباتر کردن خود و رابطه معنی دار این زیبایی با لوازم آرایش موجب شده تا بیش از جنس و رنگ به فرم دوخت و ترکیب پوشاک توجه شود.

- غیر از اختلاف لباس مردم نواحی مختلف کشور به علت وضع آب و هوا، التقاط چشم‌گیری در پوشاک مردم شهرنشینی به چشم می‌خورد و لباس امروز مردم ما ترکیبی است از لباس روسی، انگلیسی، امریکایی، فرانسوی، عربی، هندی و...

- ارتباط معنی دار مبتذل شدن لباس با مصرف مواد مخدر، مشروبات الکلی، اشتغالات کاذب، اکت

تحصیلی، وسایل و لوازم آرایش، موسیقی مبتذل و...

- هرج و مرج حاصل از ابتذال پوشاک فعلی در درون خانواده و جامعه

- علاقه مردم به جواهر برای زینت و زیبایی که تاثیر مستقیمی بر پوشاک مردم دارد و به تجملی شدن

الیسه زنان کمک شایانی کرده است.

- تغییر در طرز پوشاک و آرایش مردم ایران در قرن بیستم و در ارتباط با تحول اوضاع اجتماعی و تماس با کشورهای اروپایی

- مدپرستی در جامعه ما چنان پیش رفته است که از روی برش و خیاطی و طراحی لباس جامعه می‌توان

طبقات مردم را از هم تمیز و تشخیص داد و مسئله رنگ و جنس چندان مرزی ندارد.

- با تعریفی که لباس پس از کشف حجاب به خود گرفت هرچه بیشتر تفننی شد.

- لباس انسان نخست تابع فرهنگ جامعه و بعد تابع سلیقه خود او است. همه تغییراتی که در لباس از ناحیه عواملی غیر از فرهنگ ایجاد می‌شود تابع رابطه لباس و

فرهنگ است.

- لباس بهترین وسیله تفاخر است و هیچ چیز آسانتر از تقلید لباس دیگران نیست. اما قرن‌ها می‌گذرد و دیده می‌شود که جامعه از لباس دیگران تقلید نمی‌کند و سنت خود را در نوع لباس حفظ می‌کند، چرا که تغییر لباس پیام‌آور تغییر فرهنگ است.

- در همه دوره‌های تاریخ، لباس زنان بیشتر دستخوش تغییر و تحول بوده است و لباس مردان غالباً به دنبال لباس زنان تغییر کرده است.

- نقش لباس در اشتغالات واقعی و کاذب بسیار محسوس است.

- تاریخ لباس بخش از تاریخ تمدن است که در آن از تحولات، شکل و فرم لباس از زمان‌های بسیار دور تا کنون گفت و گو می‌کند و این تحولات با تحولات دیگر تاریخی و اجتماعی و معیشت مردم ارتباط مستقیم دارد.

- جنگ علی‌رغم خرابی آن، در هنر و صنعت و معیشت مردم و از آن جمله پوشاک نقش موثری داشته است به نحوی که می‌گویند از «اونیفرمی» که سربازان فردا به تن می‌کنند فاتح جنگ را می‌توان شناخت.

- پنج دوره‌ای که لباس زنان معاصر را به آن تقسیم کرده‌اند، از سده سیزده تا امروز عبارتند از: عهد زنده تا سلطنت فتحعلی شاه قاجار، از سلطنت فتحعلی شاه تا اولین مسافرت ناصرالدین شاه به اروپا، از بازگشت ناصرالدین شاه از اروپا تا مشروطیت، از مشروطیت تا ۱۷ دی ۱۳۱۴، از ۱۷ دی تا امروز.

- برای دریافت سواد اجتماعی مردم و سطح فرهنگ جامعه، لباس همیشه میزان سنج خوبی بوده است.

- در گذشته گفته می‌شد کشورما با داشتن بیش از بیست نوع پوشاک مردان و زنان سرمایه‌ای کم نظیر و در واقع یک سالن مد جهانی است.

- ارتباط پیوسته مناطق مختلف کشور ما تقریباً کمترین تاثیری در نظام پوشاکی هم نداشته‌اند یعنی لرها، کردها و... هر یک هنوز مقید به لباس آباء و اجدادی خود هستند.

- لباس ایلات ما از باثبات‌ترین لباس‌های ملی و محلی هستند که از قبل از اسلام تا کنون وضع خود را حفظ کرده‌اند.

- آنچه در آداب لباس آمده: کراهت بازگاردن دکمه، لباس سرخ و سیاه، کراهت کلاه ترک دار، کراهت پای برهنه داشتن، کراهت لباس امام بدون قبا، استحباب گشاد بودن یقه، استحباب عامه گذاردن، محبوب بودن خوش لباسی، منع از لباس خشن، توصیه پوشیدن جامعه سفید و...